

УДК 373.3/5.048:331.548

Галина Васьківська, завідувачка лабораторії дидактики,
кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник
Сергій Косянчук, аспірант Інституту педагогіки НАПН України, м. Київ

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ

У статті окреслено організаційно-педагогічні умови, принципи й основні напрями профільного навчання, схарактеризовано мету допрофільної підготовки і процес її організації, розглянуто особливості впровадження курсів за вибором і позаурочну профільну підготовку, подано основні поради до вибору профілю навчання.

Ключові слова: профільне навчання, принципи і основні напрями профільного навчання в старшій школі, професійна орієнтація, професійне самовизначення, особистісно орієнтоване навчання, допрофільна підготовка.

Лит. 8.

Галина Васьковская, заведующая лабораторией дидактики,
кандидат педагогических наук, старший научный сотрудник
Сергей Косянчук, аспирант Института педагогики НАПН Украины, г. Киев

ОРГАНИЗАЦИОННО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ ПРОФИЛЬНОГО ОБУЧЕНИЯ

В статье очерчены организационно-педагогические условия, принципы и основные направления профильного обучения, охарактеризована цель допрофильной подготовки и процесс ее организации, рассмотрены особенности внедрения элективных курсов и внеурочную профильную подготовку, составлены основные советы по выбору профиля обучения.

Ключевые слова: профильное обучение, принципы и основные направления профильного обучения в старшей школе, профессиональная ориентация, профессиональное самоопределение, личностно ориентированное обучение, допрофильная подготовка.

Galyna Vaskivska, Head of Didactics Laboratory,
Ph. D. (Pedagogic) Senior employee of a high-level scientific research
Sergiy Kosianchuk, PhD student, Institute of Pedagogic NAPS of Ukraine, Kiev

ORGANIZATIONAL AND PEDAGOGICAL CONDITIONS OF SPECIALIZED EDUCATION

The article outlines the organizational and pedagogical conditions, principles and main directions of specialized education; the aim of pre-specialized education and the process of its organization are characterized, the peculiarities of the implementation of elective courses and extracurricular specialized training peculiarities are studied, the main approaches to choosing the direction of specialized training are analyzed.

Keywords: specialized training, principles and main directions of high school specialized training, professional orientation, professional identity, personality-oriented education, pre-specialized training.

Постановка проблеми. Зважаючи на профільну парадигму загальної середньої освіти, до змісту інваріантної і варіативної складових висуваються нові вимоги, окреслені низкою державних документів. Відтак, постає актуальною проблема вибудовування нових організаційно-педагогічних систем, які потребують адекватних організаційно-педагогічних умов, а отже, увага науковців, педагогів-практиків має бути спрямована як на структурну, так і змістову інтеграцію загальної і професійної освіти. Організаційні і педагогічні умови забезпечення діяльності профільної школи, передусім, мають стосуватися напрямів залучення старшокласників до процесів самовизначення щодо притаманних саме їм

провідних видів діяльності. Тож, узагальнивши наукові підходи, зазначаємо, що навчання в старшій школі слід здійснювати за максимального врахування індивідуальних освітніх траєкторій, визначених (або бажаних) самими учнями.

Оскільки структурна і змістова інтеграція загальної і професійної освіти не набула чітких абрисів, а організаційні і педагогічні умови забезпечення діяльності профільної школи не достатньо викристалізувалися, то й навчально-професійна діяльність учнів носить епізодичний (несистемний) характер. Тобто, навчання, хоч і спрямоване на забезпечення професійного у майбутньому зростанні, не знаходить бажаної (адекватної) рефлексії. З одного боку, усвідомлювана дорослість вимагає спиратися на

власні мотиви, самостійно ставить мету своєї діяльності, самоорганізовуватися, а з іншого, не створено належних умов для повноцінного функціонування суб'єкт-суб'єктних стосунків. Таке явище, як ієрархічність, ще не сприймає партнерства, а тому вчитель не може якісно виконувати роль консультанта. Тож учень майже наодинці залишається на освітній магістралі, сповненій далеко не найприємніших сюрпризів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасними вітчизняними науковцями і практиками розглядаються проблеми: профільного навчання в педагогічній теорії і практиці та особистісної орієнтації його змісту (Н.М. Бібік, М.І. Бурда); запровадження системи профільного навчання як такої (Н.М. Бібік, М.В. Головка, В.І. Кизенко, М.І. Піддячий); науково-методичного й організаційного забезпечення профільності (Г.О. Васьківська, Н.А. Мельник). Відповідні організаційно-педагогічні і психологічні аспекти (основи, засади) розкривають Ю.О. Дорошенко, Л.Д. Покроєва, М.І. Сущик. Організаційно-педагогічні умови (здійснення профорієнтаційної роботи зі школярами (Д.О. Закатнов, В.І. Туташинський); підготовки старшокласників до професійного самовизначення (В.В. Туляєв); формування професійної спрямованості учнів старшої школи на професії сільськогосподарського виробництва (Г.О. Васьківська, С.І. Ткачук, Н.І. Шиян); внутрішньошкільного моніторингу (Л.В. Тарасюк) розглядаються з позицій особистісно зорієнтованого змісту профільного навчання. Актуальним питанням організації профільного навчання без завдання шкоди ЗНЗ присвячено публікації М.П. Гузика. Профільно-диференційований підхід у вихованні обстоює А.П. Самодрин. Профільне навчання О.М. Топузов пов'язує з потребою формування змісту курсів за вибором й організацією відповідної навчальної діяльності у ЗНЗ.

Мета статті: а) окреслити організаційно-педагогічні умови, принципи й основні напрями профільного навчання; б) схарактеризувати мету допрофільної підготовки і процес її організації; в) розглянути особливості впровадження курсів за вибором; г) сформулювати поради до вибору профілю навчання.

Основна частина. З огляду на гуманістичний підхід, що спирається на єдність буття і становлення людини, у старшій школі слід використовувати методи і принципи, за якими навчаються дорослі. Отже, індивідуалізація освітнього процесу має орієнтуватися на запити учнів, на варіативність змісту і форм освіти. Профільне навчання дає можливість реалізувати

відповідні траєкторії учнів навіть в умовах класно-урочної організації навчального процесу. Новим Державним стандартом базової і повної загальної середньої освіти передбачається співвідношення навчальних годин для вивчення обов'язкових предметів і предметів, що їх самостійно оберуть учні для профільного навчання, яке має становити орієнтовно 50 на 50 відсотків [3].

Профільне навчання як засіб диференціації й індивідуалізації навчання дає змогу за рахунок змін у структурі, змісті й організації освітнього процесу повніше враховувати інтереси, нахили і здібності учнів, створювати умови для навчання старшокласників відповідно до їхніх професійних інтересів і намірів щодо продовження здобуття освіти. Профільна школа – інституціональна форма реалізації цієї мети [5, 34].

Мета профільної школи полягає в якнайповнішій реалізації принципу особистісно орієнтованого навчання. Профільне навчання має бути спрямованим на: набуття старшокласниками навичок самостійної навчально-аналітичної, науково-практичної, предметоузагальнювальної, дослідницько-пошукової і практикоорієнтованої діяльності; розвиток моральних, фізичних, комунікативних (мовна і мовленнєва діяльність), інтелектуальних, психічних, творчих, соціальних та інших якостей старшокласників; прагнення до саморозвитку (у т.ч. на засадах екоцентризму), самоідентифікації, самоосвіти, самозабезпечення. За таких умов значно розширюються можливості учнів у виборі власної освітньої траєкторії. Тож, передусім, слід забезпечити: а) виховання особистості, здатної до самореалізації, професійного зростання і мобільності в умовах реформування освітньої галузі; б) неперервність освіти впродовж життя; в) можливості для рівного доступу до здобуття початкової допрофесійної підготовки, загальноосвітньої профільної і неперервної освіти.

Перехід до профільного навчання передбачає: забезпечення умов для життєвого і професійного самовизначення; виховання шанобливого ставлення до праці; формування свідомого вибору й оволодіння майбутньою професією; забезпечення наступності між загальною середньою і професійною освітою з огляду на обраний профіль; забезпечення поглибленого вивчення окремих предметів за програмами повної загальної середньої освіти; розширення можливостей соціалізації, ефективнішу підготовку випускників школи до освоєння програм вищої професійної освіти; сприяння встановленню рівного доступу до повноцінної освіти різним категоріям учнів відповідно до їхніх здібностей, індивідуальних

нахилів і потреб; створення умов для врахування й розвитку навчально-пізнавальних і професійних інтересів, нахилів, здібностей і потреб учнів старшої школи в процесі їхньої загальноосвітньої підготовки; створення умов для істотної диференціації змісту навчання старшокласників із широкими й гнучкими можливостями побудови школярами індивідуальних освітніх програм; формування соціальної, комунікативної, інформаційної, технічної, технологічної компетентностей учнів на допрофільному рівні, розвиток ціннісно-сміслових орієнтацій старшокласників [4] щодо майбутньої професійної діяльності з урахуванням таких основних професійних цінностей, як самостійність, мобільність, підприємливість, комунікативність [7].

У школах, де наповнюваність 10 класу не дає змоги відкрити два профільні класи, профілізація здійснюється за рахунок розподілу класу на дві профільні групи, наприклад, фізико-математичного й історико-правового профілів. Організація профільного навчання припускає створення системи добору учнів для продовження навчання в старших класах профільної школи, що дає змогу об'єктивно оцінити рівень готовності учнів до продовження освіти за тим чи іншим профілем, а також створення основи для впровадження в практику механізмів раціонального і прозорого конкурсного набору до старшої профільної школи [6]. Важливу роль у розв'язанні цього завдання може відіграти введення накопичувальної оцінки (портфоліо), що враховує різні досягнення учнів у проєктній діяльності, у написанні рефератів, творчих робіт, а також реальні результати навчання на курсах за вибором тощо.

Серед головних принципів профільного навчання такі: а) варіативність й альтернативність освітніх програм, технологій навчання і методичного забезпечення навчально-виховного процесу; б) гнучкість змісту і форм організації профільного навчання (зокрема дистанційного, а також забезпечення можливості зміни профілю під час засвоєння знань за вже обраним профілем); в) діагностично-прогностична спрямованість щодо виявлення здібностей учнів з метою їхньої оптимальної орієнтації на профіль навчання; г) наступність і неперервність між допрофільною підготовкою, профільним навчанням, професійною підготовкою; д) розподіл учнів за рівнем освітньої підготовки, за інтересами і потребами, здібностями і нахилами.

Оскільки у школах сільської місцевості майже немає фахівців для викладання у старших класах, програми профільного навчання переважно

реалізують учителі вищої категорії, що мають досвід роботи в класах з поглибленим вивченням предметів і значні досягнення у підготовці учнів. У міських освітніх установах до профільної підготовки учнів залучаються фахівці провідних ВНЗ (особливо для реалізації курсів за вибором, профільної практики, науково-дослідної роботи). У школах, що спеціалізуються на викладанні предметів музично-естетичного циклу, навчання за профільними предметами здійснюють викладачі музичних шкіл, музично-педагогічних коледжів, художніх училищ і т.ін. У сільських школах такі можливості майже відсутні, отже, необхідна своєрідна "інвентаризація" кадрового потенціалу щодо залучення педагогів до розробки програм курсів за вибором, варіативних програм предметів з урахуванням конкретного профілю, а також до безпосередньої роботи у старших класах профільної школи тощо.

У загальноосвітніх навчальних закладах домінує модель внутрішкільної профілізації, яка реалізується за двома варіантами: 1) багатопрофільна школа, яка об'єднує кілька профілів навчання: а) економічний, фізико-математичний, лінгвістичний, б) природничо-науковий і гуманітарний; в) природничий, гуманітарний, фізико-математичний; г) економічний, історико-правовий, географічний; д) природничо-науковий, фізико-математичний, філологічний профілі; 2) однопрофільна школа спеціалізується лише на одному обраному профілі: а) музично-естетичний; б) філологічний.

Ми вважаємо, що слід вести такі основні напрями профільного навчання: гуманітарний, соціологічний, природничий, математичний, художньо-естетичний, спортивний, технологічний. Відповідно передбачається введення таких можливих профілів у старших класах: а) соціологічний (історико-правовий, економічний, правовий (юридичний), філософський, педагогічний і т.п.); б) математичний (математичний, фізико-математичний тощо); в) природничий (хіміко-біологічний, хіміко-фізичний, географічний, біолого-географічний, еколого-географічний, медичний, екологічний та ін.); г) гуманітарний (українська і/або іноземна філологія, літературознавство і т.п.); д) технологічний (комп'ютерні технології, інформатика, проєктування і конструювання, виробничі технології, агротехнологічний, менеджмент, побутове обслуговування тощо); е) художньо-естетичний (музичний, образотворчий, хореографічний, театральний, мистецтвознавчий та ін.); ж) спортивний (гімнастика, атлетика, плавання, спортивні ігри, туризм і т.п.).

У деяких школах діє історико-правовий

профіль, утім, ці дві галузі доцільно розмежувати, зважаючи на їх самодостатність.

Для більш конкретного прикладу системного підходу до профільної освіти, зокрема в соціологічному напрямі, зупинимося на такій поширеній нині професії як юрист. Щоб вибір кожного учня був якомога самостійним, слід здобути більше знань про цю професію. Завдання вчителя під час опанування правознавства полягає не в тому, щоб учні завчили основні права, а в можливості самим відчувати ідею цих прав задля розуміння того, що вони мають безпосереднє відношення до їхньої майбутньої життєдіяльності.

Реалізація профільного навчання в освітніх закладах вимагає від адміністрації акумулювання відповідних ресурсів, зокрема матеріально-технічного забезпечення навчального процесу у профільних класах. Для вивчення іноземних мов потрібні лінгафонні кабінети, необхідне технічне обладнання, бібліотека іноземної літератури, навчально-методичні комплекси і підручники зарубіжних і українських авторів. На жаль, найчастіше освітні заклади розпочинають реалізацію програм підвищеного рівня, не підготувавши відповідної бази. Не кращою є ситуація з обладнанням для проведення лабораторних робіт з біології, фізики, хімії; комп'ютерні класи-кабінети малоефективні (або їх немає), слабо забезпечене викладання предметів художнього напрямку, відсутні підручники з профільних предметів.

Питання організації добору в профільні класи – напружене, болюче і навіть конфліктне. Набір у гуманітарні класи здійснюється за залишковим принципом: зараховуються ті, хто не пройшов відбір за природничо-науковим чи фізико-математичним профілем. Складність й у тому, що під час добору учнів за профілями недостатньо користуватися одним методом. Необхідний комплекс заходів, що дає змогу уникнути випадкового характеру комплектування профільного класу. Слід забезпечити можливість переходу дитини в будь-який час з одного профілю в інший, тим більше, якщо має місце рання профілізація, з 8 – 9 класу. Визначальним показником під час вибору профілю має бути бажання (чи небажання) самої дитини.

В освітніх закладах мають використовуватися різні методи добору учнів у профільні класи – залежно від специфіки самого освітнього закладу: іспит з двох обов'язкових предметів (українська мова, математика) і з одного профільного (лицеї, гімназії, спеціалізовані школи); гнучка діагностика за ступенем музичної й естетичної обдарованості і виявлення здібностей дітей до відповідних видів

діяльності; тестування учнів і батьків на предмет виявлення потреб і нахилів дітей; урахування стану здоров'я, рекомендації фахівців: педагогів, медиків, психологів та ін.; накопичувальна система досягнень учнів – портфоліо.

Учитель профільної школи зобов'язаний не просто бути фахівцем високого рівня, що відповідає профілю і спеціалізації своєї діяльності, але й повинен забезпечувати: варіативність та особистісну орієнтацію освітнього процесу, проектування індивідуальних освітніх траєкторій; практичну орієнтацію освітнього процесу через освоєння проектно-дослідницьких і комунікативних методів; завершення професійного самовизначення старшокласників і формування умінь, навичок, компетентностей, необхідних для продовження навчання у відповідній сфері професійної освіти.

Важливим чинником вибору профілю навчання також є усвідомлення учнем своїх індивідуальних можливостей та обмежень, які накладають стан здоров'я, особливості характеру, темпераменту, психіки в цілому. Саме тому в системі понять щодо вибору профілю і майбутньої професії “хочу”-”можу” – “знаю”-”необхідно” суттєвим є й поняття “маю”, яке стосується переважно стану здоров'я (наявність фізичних і деяких психічних особливостей). Якщо вимоги до бажаної професії не збігаються зі станом особистого здоров'я, то йдеться про профнепридатність. Отже, інформація про професію має засвоюватися разом з відомостями про обмеження, пов'язані зі станом здоров'я. Тобто, йдеться про вчасне встановлення неспроможності людини виконувати певні професійні обов'язки.

Профільне навчання передбачає обов'язкову допрофільну підготовку (професійна орієнтація учнів, сприяння вибору ними напряму профільного навчання у старшій школі), відсутність такої підготовки значно обмежує свободу вибору. Утім, щоб допрофільна підготовка була ефективнішою, доцільно було б деякі її елементи ввести ще у молодших класах. Наприклад, права людини необхідно вивчати з наймолодшого шкільного віку, адже саме у початковій школі дитина здобуває необхідні знання і набуває відповідних навичок поведінки у колективі. Звісно, слід урахувати вікові особливості, сприйняття гри, що значно підсилить ефективність вивчення прав людини [1].

Мету допрофільної підготовки слід розглядати не як добір у профільні класи, а як допомогу учням в усвідомленому виборі того чи іншого профілю. Допомога ця може бути здійснена за надання учням широкого спектра курсів за вибором, що уможливить “перевірку” школярами своїх здібностей за тим чи іншим напрямом діяльності.

Тож необхідною умовою створення освітнього простору, що сприяє самовизначенню учнів основного ступеня, є введення допрофільної підготовки через організацію курсів за вибором.

Організація допрофільної підготовки передбачає: 1) збільшення годин інваріантного (шкільного) компонента базового навчального плану у випускному класі основного ступеня загальної освіти; 2) розподіл класу на необхідну кількість груп за організації обов'язкових занять за вибором; 3) використання годин варіативного компонента, насамперед, на організацію допрофільної підготовки. Оскільки основна мета курсів за вибором – профорієнтаційна, то кількість таких курсів має бути достатньою. Вони мають бути своєрідними короткотерміновими навчальними модулями, чергуватися, вводяться поступово, оскільки одночасне введення всіх курсів за вибором може постати перед учнем як складне нерозв'язне завдання [8, 109].

Допрофільна підготовка може здійснюватися за рахунок організації: наукових об'єднань для учнів 9-х класів; психологічних тренінгів; класів поглибленого вивчення предмета, наприклад, іноземної мови з 1 чи 2 класу; допрофільних класів у випускних класах основної школи; прогімназії для учнів 1 – 7 класів, метою якої є загальна розвивальна підготовка учнів; годин розвивального навчання, додаткових занять для учнів 5 – 7 класів, а також запровадження курсів за вибором.

Більшість шкіл, зберігаючи базовий рівень викладання непрофільних предметів, збільшення кількості годин на вивчення профільних здійснюють за рахунок: варіативної частини базового навчального плану (шкільний компонент); індивідуальних і групових занять у другій половині дня; механічного збільшення кількості годин на профільні предмети (у такому разі навчальний план профільного класу “перевантажується” на 8 – 10 годин, що, звісно, не може не позначитися на здоров'ї і самопочутті учнів); інтенсифікації навчального процесу. У деяких спеціалізованих освітніх закладах відповідна проблема розв'язується за рахунок створення авторських навчальних планів, де збільшення годин на профільні предмети компенсується за рахунок скорочення кількості годин на непрофільні предмети. Однак, оскільки зменшення кількості годин не перекидає збільшення, проблема максимального навантаження учнів також залишається гострою.

Курси за вибором як обов'язкові для відвідування на вибір учнів можуть бути реалізовані за рахунок: годин регіонального, гімназійного чи шкільного компонентів базового

навчального плану; збільшення годин максимального навантаження; створення ресурсних центрів; використання ресурсів додаткової освіти. Тематика курсів за вибором дуже різноманітна, визначається відповідно до профілю. Як правило, це курси двох типів: 1) курси, що “підтримують” вивчення основних профільних предметів на заданому профільним стандартом рівні (“Стилістика”, “Культура мови”, “Риторика”, “Літературне (історичне, географічне) краєзнавство”, “Зарубіжна література”, “Країнознавство”, “Історія і культура українського народу”, “Фольклор”, “Основи економіки”, “Український правопис”, “Словники як засіб пізнання світу” та ін.); 2) курси, що виконують функцію внутрішньо-профільної спеціалізації навчання і побудови індивідуальних освітніх траєкторій (“Техніка перекладу”, “Технічний переклад”, “Ділова англійська”, “Основи редагування”, “Спеціальні інструменти”, “Загальна екологія і раціональне природокористування” тощо).

Однак, перелік курсів за вибором, що пропонуються учням профільних класів у деяких освітніх закладах, дуже незначний, а отже, не задовольняються запити і потреби учнів. Це характерно для шкіл сільської місцевості. Саме тому актуальною проблемою постає створення бази курсів за вибором, адже на селі значно менше можливостей, а подекуди їх немає зовсім. Тож питання залучення спеціалістів, які б навчали професіям, залишається відкритим. Отже, виходячи з реалій сільської школи, необхідність у створенні бази курсів за вибором, спецкурсів, факультативних і профільних курсів є незаперечною [2].

Доцільно згадати досвід профільного навчання на початку 80-х років XX ст., коли існували тісні зв'язки педагогічних ВНЗ із сільськими школами, так звані “Школи молодого вчителя”, коли учень 10 класу, який виявив педагогічні здібності, направлявся під час канікул до педінституту для підготовки до вступу і ширшого ознайомлення з обраною професією. Наразі така співпраця була б ефективною для реалізації профільного навчання.

Висновки. Окресливши організаційно-педагогічні умови, принципи й основні напрями профільного навчання, схарактеризувавши мету допрофільної підготовки і процес її організації, розглянувши особливості впровадження курсів за вибором, подаємо основні поради учням до вибору профілю навчання: 1) ознайомитися з якнайбільшою кількістю професій (скласти словник професій для портфолію), докладніше дізнатися про ті, що цікавлять найбільше;

2) вивчити вимоги, що висуваються до кожного типу професій: “людина – людина”, “людина – техніка”, “людина – природа”, “людина – знакова система” і “людина – художній образ”; 3) пізнати себе (докладно вивчити свої навчальні можливості, інтереси, нахили, здібності, захоплення, стан здоров’я, психічні особливості); 4) зіставити свої можливості з обраним типом професії і зробити висновок; 5) проконсультуватися зі шкільним психологом і соціальним педагогом, класним керівником і вчителями-предметниками, врахувати поради батьків щодо груп споріднених чи схожих (на перший погляд) професій і їхні думки з приводу конкретно обраної майбутньої професії; 6) прослухати кілька курсів за вибором, що допоможе задовольнити інформаційні інтереси і визначитися з вибором профілю; 7) довідатися, знання з яких предметів найнеобхідніші для обраної професії, і визначити їх для себе як основні; 8) обрати назву профілю, що відповідає цим основним предметам і продовжити навчання в 10-му класі за обраним профілем.

Профільне навчання буде ефективнішим, якщо реалізуватиметься не тільки в навчальній, але й у позаурочній діяльності. Саме організація позаурочної і позашкільної діяльності за обраним профілем є одним з найважливіших моментів, що відрізняють профільну школу від шкіл, де реалізують ті чи інші програми поглибленого вивчення предметів. Такою позаурочною профільною підготовкою учнів може бути: а) профільна практика, що містить форми організації позаурочної і позашкільної діяльності дітей (лабораторні роботи, робота в Інтернеті, складання і захист бізнес-планів, етнографічні, польові, археологічні експедиції, робота в музеях, архівах, бібліотеках, історичні екскурсії; б) концертна і виставкова діяльність; в) педагогічна практика для педкласів; г) профільні табори; д) предметні тижні; е) науково-дослідна і проектна діяльність учнів тощо.

Слід зазначити, що спектр подібних форм організації позаурочної профільної підготовки може бути різноманітним: фольклорна, діалектологічна практика, розмовна практика, пошукова експедиція, археологічна експедиція, робота шкільного історичного музею тощо. Головним її призначенням є забезпечення глибокого освоєння

змісту профільних програм, а також забезпечення внутріпрофільної спеціалізації учнів.

1. Васьківська Г.О. Особливості організації профільного навчання у школах сільської місцевості [Текст] / Г.О. Васьківська // *Нива знань: наук.-метод. альм.* – Дніпропетровськ: Промінь, 2004. – №3. – С. 29 – 31.

2. Васьківська Г.О. Профільне навчання в умовах сільської школи [Текст] / Г.О. Васьківська // *Школа першого ступеня: теорія і практика: зб. наук. праць П.-Хмельницького держ. пед. ун-ту ім. Г. Сковороди.* – Переяслав-Хмельницький. – 2004. – Вип. 10. – С. 49 – 54.

3. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти [Електронний ресурс] / [затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1392]. – Режим доступу: http://www.mon.gov.ua/images/files/doshkilnacerednya/serednya/derzh-standart/post_derzh_stan.doc

4. Косянчук Сергій. Особливості формування ціннісно-сміслових орієнтацій старшокласників з огляду на компетентнісний підхід в літературній освіті [Текст] / Сергій Косянчук // *Українська література в загальноосвітній школі.* – 2012. – №11. – 48 с. – С. 18 – 21.

5. Організація профільного навчання у сільських загальноосвітніх навчальних закладах: науково-методичні рекомендації. – К.: Генеза, 2005. – 218 с.

6. Самодрин А.П. Профільне навчання в середній школі [Текст] / А.П. Самодрин. – Кременчук: Вид. центр Сучасного гуманіт.-економ. ін-ту, за участю РВЦ ПНТУ. – 2004. – 384 с.

7. Талалуєва Н.О. Професійна підготовка майбутніх робітників: виховний аспект [Текст] / Н.О. Талалуєва // *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. праць [редкол.: І.А. Зязюн (голова) та ін.]. “К.-Вінниця: ДОВ “Вінниця”, 2008. – Вип. 16. – 496 с.*

8. Шиян Н.І. Профільне навчання у школах сільської місцевості: теорія і практика [Текст] / Н.І. Шиян. – Полтава: АСМІ, 2004. – 442 с.

Стаття надійшла до редакції 23.02.2013

